

ELADEM 2025

Investigație endolingvistică a codului ternar V–R–B: de la VERBUM latin la manifestările în limbile romanice, germanice, slave, indo-ariene și iraniene

Alejandro Toledo Martínez

Introducere

Codul consonantic ternar **V–R–B** este extras din cuvântul latin *verbum* (însemnând „cuvânt” și ulterior „verb” ca parte de vorbire). Acest studiu își propune să investigheze evoluțiile semantice și fonologice ale acestui cod în diverse familii de limbi indo-europene – romanice, germanice, slave, indo-ariene și iraniene – pentru a identifica un nucleu simbolic comun.

Codul V–R–B stă la baza conceptului de „cuvânt” (logos) în latină și, așa cum vom arăta, are corespondențe remarcabile în cuvinte-cheie din limbile menționate. Abordarea noastră este de natură **endolingvistică**, axată pe descifrarea semnificațiilor psihologice profunde și a rezonanțelor arhetipale ale acestor structuri consonantice, dincolo de evoluțiile lor pur istorice.

Vom analiza modul în care codul V–R–B și permutările sale apar în termeni ce țin de sfera **vorbirii, cuvântului și expresiei**, de la latinul *verbum* la forme înrudite sau simbolic asemănătoare precum germ. *word* (engl. *word*), slav. *govoriti* („a vorbi”) sau sanscr. *bravīti* („(el) vorbește”).

Analiza comparativă va evidenția schimbările fonetice istorice (de exemplu tranziția de la **F** la **H** în anumite limbi romanice medievale) care au produs variații ale codului (precum **F–B–R** sau **H–B–R**), păstrând însă structura simbolică de bază. De asemenea, vom integra o perspectivă psihodinamică, discutând rolul codului V–R–B în inconștientul colectiv și modul în care aceste structuri fonologice pot reflecta arhetipul „Cuvântului” ca instrument creator și de legătură între gândire și realitate.

Fundamentare teoretică

Studiul se înscrie în paradigma **endolingvisticii**, care investighează limbajul la nivelul structurilor interne simbolice și al semnificațiilor arhetipale. În acest cadru teoretic, se consideră că dincolo de etimologiile obișnuite și de împrumuturile între limbi, există *codențe* (pattern-uri) fonoconsonantice profunde – numite coduri binare sau ternare – ce poartă un **sâmbure semantic comun**.

Doctorii Christiane Meulemans și José Ángel Elías vor descoperi aceste tipare comune în limbi aparținând aceluiași sistem lingvistic. Deși lingvistica comparată a fost responsabilă pentru identificarea relațiilor genetice dintre limbi și, prin urmare, pentru stabilirea sistemelor lingvistice, neurologii C.S. Meulemans și J.A. Elias stabilesc modele logico-matematice, coduri, ca o modalitate de a aborda fenomenul de repetiție și reutilizare a acestor coduri de către diverse limbi. Esențial este faptul că aceste coduri reprezintă baza comună a sensului profund.

Aceste coduri ar proveni dintr-un strat proto-lingvistic sau din mecanisme psihice universale, **matrice psihică**¹, reflectând elemente ale **inconștientului colectiv lingvistic**.

În cazul codului ternar V–R–B, ipoteza este că acesta corespunde arhetipului *Verbum* (Cuvântul) – conceput în multe tradiții drept forță creatoare (de ex. „*La început a fost Cuvântul*”). Apariția recurentă a secvenței consonantice V–R–B (și a variațiilor sale) în cuvinte ce denumesc „a vorbi”, „cuvânt”, „a arunca” sau chiar „cap” sugerează existența unei logici psiholingvistice profunde, dincolo de simplele legături genealogice între limbi.

Conform metodei endolingvistice, fiecare consoană din cod deține un **valoare simbolică arhetipală** care contribuie la sensul general. Astfel, putem presupune următoarele corespondențe: **V** (consoana labio-dentală/fricativă, derivată din semivocala [w] indo-europeană) semnifică o energie ce iese în exterior – suflul, vocea sau emisia inițială; **R** (consoana vibranta) simbolizează mișcarea ciclică, vibrația sau articularea ritmică; **B** (consoana oclisivă bilabială, sonoră) reprezintă închiderea, concretizarea sau „întruparea” aceluia flux în formă sonoră.

Altfel spus, arhetipal, codul V–R–B poate fi interpretat ca un proces în trei trepte: **emanare** (V) → **vibrație/structurare** (R) → **materializare** (B), analog procesului prin care gândul intern devine cuvânt rostit. Această lectură simbolică va fi verificată prin analiza exemplurilor lingvistice.

Este important de menționat că endolingvistica nu contrazice datele lingvisticii istorice comparative, ci le completează, căutând *rezonanțe interne comune*.

De exemplu, din perspectivă comparativă, știm că latinul *verbum* derivă din rădăcina indo-europeană **(w)erdh-* însemnând „a vorbi”. Aceeași rădăcină a dat în gotică *waurd*, în engleza veche *word*, precum și termeni precum sanscr. *vrata* („jurământ, poruncă”) sau avest. *urvata-* („poruncă”).

Endolingvistica observă aceste corespondențe, dar este interesată în primul rând de funcția internă a codului: de exemplu, *verbum* și *word* nu doar că sunt cognate etimologic, ci și **mobilizează același nucleu semantic** legat de actul vorbirii și al creației prin cuvânt.

Chiar și acolo unde limbile slave sau indo-ariene folosesc alte rădăcini pentru „cuvânt” sau „a vorbi”, vom vedea că apar structuri consonantice similare (ex. *govor* în slavă, *bravīti* în sanscrită), ceea ce sugerează prezența unui cod simbolic comun,

¹ Codurile endolingvistice nu sunt simple combinații fonologice, ci expresii simbolice condensate care provin din matrici psihice comune limbilor unui același sistem. Aceste matrici funcționează ca structuri generative de sens, permițând repetarea și transformarea codurilor de-a lungul timpului și spațiului cultural.

posibil menținut prin inconștientul colectiv lingvistic și prin ceea ce am putea numi *daneză simbolică* a limbajului .

Un alt concept teoretic relevant este **tehnica IBT (Intersecția Binara în Ternar)** , prin care un cod ternar este descompus în binare suprapuse. Elementul central (în cazul nostru R) funcționează ca pivot, iar binarele rezultate (V–R, R–B, plus inversiunile R–V și B–R) sunt analizate separat ca purtătoare de semnificații parțiale. Acest procedeu ne va permite să înțelegem dinamica internă a codului V–R–B: cum interacționează segmentele sale (de ex. relația dintre V–R și R–B) și ce rol simbolic joacă fiecare în fluxul psihic al **actului de vorbire**. Vom aplica această grilă interpretativă în analiza noastră, corelând-o cu datele comparative concrete.

Metodologie

Studiul urmează o metodologie interdisciplinară, combinând **lingvistica comparativ-istorică** cu analiza **endolingvistică simbolică**. Pașii metodologici principali sunt:

1. **Selecția conceptului de bază:** Am ales ca punct de plecare conceptul latin *VERBUM*, din care extragem codul consonantic V–R–B (secvența consonantică semnificativă a cuvântului) . *Verbum* reprezintă noțiunea de „cuvânt rostit”, centrală pentru sfera comunicației și creativității lingvistice.
2. **Extinderea domeniului lingvistic:** Identificăm limbile relevante din principalele familii indo-europene:
 - **Rama romanică:** Latină și limbile romanice derivate (italiană, spaniolă, franceză, portugheză, română etc.).
 - **Rama germanică:** Engleză, germană, gotică (atât cât avem atestări), nordică veche etc.
 - **Rama slavă:** Limba slavă veche bisericească (pentru forme arhaice), rusa, alte limbi slave estice, sudice și vestice reprezentative.
 - **Rama indo-ariană:** Sanscrită (ca limbă clasică), precum și hindi sau alte limbi moderne relevante.
 - **Rama iraniană:** Avestica (limbă veche sacră iraniană), persana (farsi) modernă și eventual alte limbi iraniene (pe cât posibil).

- Vom menționa ocazional și legături cu greaca veche sau altele, dacă sunt elucidatoare (de pildă, greaca **ῥήτωρ** *rhētōr*, „orator”, care provine din aceeași rădăcină proto-indo-europeană ca *verbum*)².

3. Recuperarea formelor și a variațiilor fonetice: Pentru fiecare limbă/familie, colectăm termeni reprezentativi care conțin codul V–R–B sau o permutare a acestuia, ținând cont de **corespondențele fonetice istorice**:

- Se acceptă variante echivalente ale consoanelor datorate evoluțiilor fonetice: de ex. **V** ~ **U/W** (lat. *v* corespunde adesea unui sunet [w] în proto-IE sau devine *w* germanic), **B** ~ **P** ~ **F** (consoana labială poate apărea ca oclusivă sonoră, surdă sau fricativă în funcție de limbă), **R** ~ **L** (ambele sunt lichide, putând alterna în anumite contexte istorice) ș.a. De asemenea, vom ține cont de transformări specifice precum *f* > *h* în poziție inițială în iberoromanică și occitană gasconă .
- Vom înregistra formele moștenite direct (cognate comune) dar și *derivate semantice* sau *împrumuturi interne* care mențin codul. De pildă, româna *vorbă* (cu V–R–B) ar putea fi fie un continuator intern al lat. *verbum*, fie un împrumut slav, după cum vom discuta – în ambele cazuri însă, codul rămâne prezent.

4. Analiza binară în interiorul ternarului (tehnica IBT): Odată adunate datele, vom extrage binarele suprapuse din codul V–R–B:

- **V–R** (consoana inițială + consoana mediană),
- **R–B** (consoana mediană + consoana finală),
- **R–V** (inversiunea primului binar),
- **B–R** (inversiunea celui de-al doilea binar) .

5. Pentru fiecare dintre aceste binare, vom căuta exemple de cuvinte în limbile studiate și vom interpreta semnificația simbolică endolingvistică a fiecăruia, conform ipotezelor despre valorile arhetipale ale consoanelor implicate. De exemplu, ne așteptăm ca V–R să reprezinte faza de *inițiere a expresiei* (exteriorizarea energiei prin voce), iar R–B faza de *structurare/încheiere a formei* (ciclul vibrațional care se concretizează

² Forma greacă **ῥήτωρ** („orator”) conține un element etimologic esențial – segmentul **ῥή-** (**rhē-**), care provine dintr-o rădăcină indo-europeană legată de ideea de „a spune” sau „a exprima prin cuvânt”. Această componentă **rhē-** corespunde, din punct de vedere istoric și fonologic, rădăcinii protoindoeuropene ***wer-** / ***werdh-**, din care derivă și cuvântul latin **verbum** („cuvânt”). Astfel, deși **ῥήτωρ** și **verbum** par inițial neînrudite fonetic, ele reflectă o origine comună profundă: aceea a actului de rostire și articulare a sensului în limbaj.

într-un obiect sonor – cuvântul). Inversiunile $R-V$ și $B-R$ pot semnala procese de întoarcere: $R-V$ ar putea sugera revenirea mesajului la sursă (de exemplu, *recepția* sau *înțelegerea* cuvântului), iar $B-R$ dezvăluie transformarea unei forme fixe înapoi în flux (de exemplu, *reactivarea* unui concept static prin comunicare). Aceste interpretări vor fi ajustate pe baza datelor concrete.

6. **Tabele comparative și sinteză:** Vom prezenta rezultatele sub formă de *tabele comparative* pentru fiecare familie de limbi, ilustrând termenii relevanți identificați și evidențiind codul V–R–B (sau variantele sale) în structura lor. De asemenea, vom sintetiza prin discuții narative paralele, pentru a sublinia atât convergențele genealogice, cât și pe cele simbolice. Toate observațiile vor fi integrate într-o *analiză psihodinamică* finală, corelând datele lingvistice cu concepte precum arhetipul Cuvântului și inconștientul colectiv.

Analiză comparativă

În această secțiune, examinăm fiecare familie de limbi majore, prezentând exemple de termeni ce încorporează codul V–R–B sau permutări ale acestuia. Vom sublinia evoluțiile fonetice notabile (cum ar fi modificările $V \leftrightarrow B$, $F \leftrightarrow H$, $R \leftrightarrow L$ etc.) și vom identifica rezonanțele semantice între termeni aparent divergenți. Tabelele și listele de mai jos rezumă descoperirile pentru fiecare grup lingvistic.

Limbile romanice (latină și descendențe)

Originea codului V–R–B se află în latina clasică, unde cuvântul **verbum** [VERBUM] (consoane V-R-B-M) însemna inițial „cuvânt” în general, iar mai târziu a ajuns să denumească în mod specific „verb” (parte de vorbire).

În latină, *verbum* era termenul care reda conceptul de logos sau cuvânt rostit, fiind moștenit din rădăcina proto-indo-europeană **werd-* (sau **were-*) cu sensul „a vorbi, a spune”. Această etimologie comună explică de ce găsim cuvinte înrudite în mai multe ramuri: de pildă, goticul *waurd* și engleza veche *word* (vezi secțiunea germanică) provin din aceeași sursă străveche ca lat. *verbum*.

În continuare, vom vedea cum *verbum* a evoluat în limbile romanice și ce variații ale codului V–R–B apar:

- **Latină:** *verbum* – păstrează structura V-R-B (cu *m* final, aici considerat desinență; codul de bază rămâne V-R-B). Sens: „cuvânt; verb (predicat)”.
- **Italiană:** *verbo* – derivat direct din lat. *verbum*, cu pierderea lui *-m* final (V-R-B). În italiană *verbo* înseamnă „verb” (categorie gramaticală) și, în

contexte elevate, poate semnifica „cuvânt” (de ex. *il Verbo* – Cuvântul divin).

- **Franceză:** *verbe* – din lat. *verbum*, păstrând V-R-B (scris *verbe*, pronunțat [vɛʁb]). Înseamnă „verb” gramatical; cu sens arhaic sau teologic poate însemna „cuvânt” (ex. *le Verbe éternel* – Cuvântul etern, Logosul).
- **Spaniolă:** *verbo* – similar, folosit mai mult pentru „verb (parte de vorbire)”, în timp ce cuvântul comun pentru „cuvânt” în spaniolă a devenit *palabra* (împrumutat din lat. *parabola*). Totuși, *verbo* există și însemnând „verb” sau în expresii ca *dar rienda suelta al verbo* („a da drumul cuvântului”, a vorbi liber).
- **Portugheză:** *verbo* – la fel ca spaniola, *verbo* este termen gramatical (verb). Portugheza folosește *palavra* pentru „cuvânt” comun.
- **Română:** *verb* – termen gramatical (pentru predicat), moștenit din latinescul *verbum* prin intermediar slav sau direct (a ajuns în română probabil ca termen cult ulterior). În schimb, cuvântul românesc de bază pentru „cuvânt” a devenit **vorbă**, asupra căruia ne oprim separat, deoarece este esențial pentru codul V-R-B:
 - **rom. *vorbă*** – înseamnă „cuvânt; vorbire” (ex. *o vorbă* = un cuvânt, *a scoate o vorbă*). Interesant este că *vorbă* păstrează perfect structura V-R-B (v-o-r-b-ă). Etymologia sa este disputată: ar putea descinde din lat. *verbum* (printr-o formă intermediară populară *vărbu* > *vărbă* > *vorbă*) sau ar putea fi un împrumut din slavonul vechi *dvorĭba* („conversație la curte”, de la *dvorŭ* „curte”). Cert este că în textele vechi românești *vorbă* apare și cu sensul de „adunare, sfat” (posibil legat de originea slavă), dar până în sec. XVIII sensul de bază devine cel de „cuvânt, vorbire”. Oricare ar fi originea exactă, *vorbă* reflectă același cod V-R-B ca lat. *verbum*, fie prin evoluție internă, fie prin coincidența împrumutului (semnificativ, chiar și varianta slavă *dvorĭba* conține sub secvența *-vorb-*). În plus, *vorbi* (verbul „a vorbi”) derivă direct din *vorbă*, continuând codul în sfera acțiunii.
- **Occitană (limba d’oc) – dialectul gascon:** Prezintă un fenomen fonetic notabil: transformarea lui **F**- latin inițial în **H**- aspirat sau sunet zero. De exemplu, lat. *festa* > occit. gascon *hèsta* (petrecere). Acest fenomen este împărtășit și de spaniola veche și aragoneză, unde latin *farina* > sp. *harina* (făină), *fabulare* > sp. *(h)ablar* (a vorbi). În contextul nostru, acest tip de schimbare explică tranziții de tip **F-B-R** → **H-B-R** menționate teoretic. Putem ilustra astfel: latinul *fabulari* („a povesti, a vorbi”; are codul F-B-L) a devenit spaniolul *hablar* („a vorbi”), unde F- inițial a trecut la H- (mută), menținând structura generală -B-L. Prin analogie, ne putem imagina că un

cuvânt ipotetic *faber* ar fi evoluat în gasconă ca *haber* (păstrând -B-R), ceea ce demonstrează că schimbarea fonetică **F > H** nu distruge codul consonantic de bază. (Notă: Lat. *faber* propriu-zis înseamnă „meșteșugar; fierar” și nu a dat un termen curent cu H-, însă analogia este utilă metodologic.)

Tabelul de mai jos sintetizează câteva forme romanice relevante:

Limba	Termen	Structură consoantică	Semnificație	Observații etimologice
Latină	VERBUM	V–R–B (-M)	cuvânt; verb	PIE *were- (a vorbi)
Italiană	verbo	V–R–B	verb (gram.)	din lat. <i>verbum</i>
Franceză	verbe	V–R–B	verb (gram.) / (arhaic) cuvânt	din lat. <i>verbum</i>
Spaniolă	verbo	V–R–B	verb (gram.)	din lat. <i>verbum</i>
Spaniolă	hablar	H–B–L	a vorbi	< lat. <i>fabulari</i> (F–B–L)
Portugheză	verbo	V–R–B	verb (gram.)	din lat. <i>verbum</i>
Română	verb	V–R–B	verb (gram.)	< lat. <i>verbum</i> (împrumut cult)
Română	vorbă	V–R–B	cuvânt; vorbire	< lat. <i>verbum</i> sau sl. <i>dvorība</i>

Română	(a) vorbi	V–R–B (-*)	a vorbi	derivat din <i>vorbă</i>
--------	------------------	------------	---------	-----------------------------

Observație: În română există și cuvântul **cuvânt**, provenit din latinescul *convēniētia* (prin intermediul sl. *kŭvendŭ*, „adunare; convenție”), care a preluat sensul general de „word” în detrimentul lui *vorbă*. *Cuvânt* însă nu conține structura V-R-B, ci reprezintă un alt traseu semantic („ceea ce este convenit”, deci noțiunea de cuvânt ca unitate de limbaj). În acest studiu, ne concentrăm pe linia lui *vorbă/verbum*, care realizează codul V–R–B.

Limbile germanice

Limbile germanice prezintă corespondențe notabile cu latinescul *verbum*, atât datorită originii indo-europene comune, cât și prin evoluții proprii care, din perspectivă simbolică, „rimează” cu codul V–R–B. Principala moștenire directă a rădăcinii proto-indo-europene **werd^h-** („a vorbi”) în germanică este cuvântul pentru „cuvânt”:

- **Proto-Germanică:** *wurdą* – reconstrucție pentru „cuvânt”, derivat din PIE **werd^hom** (forma rotacizată a lui **werd^ho-**, „cuvânt”) . A dat numeroși reflexi în limbile fiice:
 - **Gotică:** *waurd* – atestat în traducerea gotică a Bibliei (Codex Argenteus) cu sensul „cuvânt” .
 - **Engleză veche (Old English):** *word* – însemnând „cuvânt” . Se continuă în engleza modernă **word** (pronunțat /wɜːd/), care păstrează W-R-D (notăm că *d* corespunde lui *ð* intermediar, provenind din *d^h indo-european; latina a transpus *d^h* ca *b* în *verbum*, pe când germanica l-a transpus ca *d* surd sau sonor). Prin urmare, eng. *word* și lat. *verbum* sunt cognate (înrudite genetic) și structural similare – diferența fiind că ultima consoană este *-d* (respectiv *-t* în unele limbi) față de *-b*, ambele provenind însă din aceeași consoană aspirată proto-indo-europeană .
 - **Germană:** *Wort* (pronunțat /vɔrt/ în germană modernă standard) – echivalentul pentru „cuvânt”, plural *Wörter*. Structura este W-R-T (T corespondent lui D final din engleză). De remarcat că în germană sunetul [w] este notat *w* dar corespunde fonetic lui V (labiodental sonor), astfel încât *Wort* este fonetic [vort]. Practic, regăsim codul V-R-T (echivalent lui V-R-D/B). În germană veche (vezi Old High German *wort*, Middle High German *wort*) forma a fost foarte stabilă.

- **Nordică veche (Old Norse):** *orð* (pron. [orð]) – „cuvânt”, cu W dispărut (proto-germanicul *wurdq* > *norse* * *orð* prin pierderea lui w-inițial, un proces obișnuit în nordică). A dat, de exemplu, islandezul modern *orð*. Consoanele r-ð corespund tot lui R-D.
- **Alte:** Olandeză *woord*, suedeza *ord*, toate variații pe aceeași temă.

Așadar, în ansamblul ramurii germanice codul apare ca **W–R–D/T**, echivalent fonetic și funcțional al lui V–R–B (W ~ V, D/T ~ B în contextul dat). Toate aceste cuvinte înseamnă „cuvânt” și reflectă un *etimon comun*, deci nu e surprinzătoare alinierea lor structurală. Important e însă că ele *realizează* la nivel psihologic aceeași idee arhetipală ca *verbum*: cuvântul ca unitate fundamentală a rostirii, posibil investită cu putere (de ex., eng. *Word* apare în traducerea Bibliei pentru Logos-ul divin: „*In the beginning was the Word*”).

Pe lângă termenii genealogici direcți, limbile germanice oferă exemple interesante de **permutări ale codului** cu semnificații adiacente. Un caz notabil este familia de verbe ce semnifică „a arunca, a azvârli”. În germană modernă verbul de bază este **werfen** („a arunca”), în timp ce în engleză cuvântul nativ echivalent *weorpan* (engl. veche) a fost înlocuit de franțuzescul *cast*. Totuși, vom analiza *werfen* și rudele sale:

- **Proto-Germanică:** ****werpaną* – verb care înseamnă „a arunca, a zvârli, a proiecta”. Este înrudit cu suedezul arhaic *värpa* („a depune ouă” la păsări, figurat „a arunca”), ceea ce sugerează sensul inițial de „a da drumul (unui obiect)” prin mișcare de rotație. Etimologic, *werpaną* derivă probabil dintr-o rădăcină proto-indo-europeană ****werp-* / ****werb-* însemnând „a întoarce, a răsuci, a azvârli” – legată de ideea de mișcare circulară sau de proiectare cu forță (posibil înrudită slab cu *wer-* „a rosti”, prin noțiunea de „a scoate afară”).
- **Gotica:** *waírpan* – „a arunca”. Consoanele sunt W-R-P (P finală în loc de B; în unele forme apare *b* când urmează anumite terminații, indicând că *p* era rezultatul devoalat al unei *b* proto-germanice în acest context).
- **Engleză veche:** *weorpan* – „a arunca, a arunca la pământ; a azvârli; a transforma”. Conține secvența W-(eo)-R-P (scris *weorpan*, pronunțat probabil [weorpan]). Acest verb a dispărut ulterior din engleză, fiind înlocuit de *to throw* sau *to cast*. Totuși, cuvântul *warp* din engleză (ca verb, „a deforma, a răsuci”) provine din aceeași rădăcină și păstrează *w-r-p*.

- **Germană veche și mijlocie:** *werfen* apare din OHG *werfan*, MHG *werfen* – cu sensul de „a arunca” stabil. Germanul modern **werfen** /'verfn/ păstrează structura (W-[e]-R-F-[en]) – consoanele W-R-F. Aici notăm că *f* germanic echivalează cu *p* proto-germanic (rezultatul legii lui Grimm: $p > f$), deci *werfen* reflectă de fapt W-R-P al etimonului.
- **Nordică veche:** *verpa* – „a arunca” (în islandeză modernă *varpa*). Are V-R-P, foarte apropiat ca structură de *verbum* (V-R-B), deosebirea fiind doar între *p* (surda) și *b* (sonora) finale.

Această familie de cuvinte (proto-germ. *werpan* și urmașii săi) este deosebit de interesantă pentru că, deși nu înseamnă „a vorbi” sau „cuvânt”, împărtășește **schema fonetică** apropiată de V-R-B și implică o acțiune de *proiecție* spre exterior – la fel ca actul de rostire a unui cuvânt, care este tot o formă de a „arunca” sunete sau mesaje din interior în afară.

Din perspectivă psiholingvistică, se poate propune că există o rezonanță între *a arunca* (*un obiect*) și *a rosti* (*un cuvânt*): ambele acțiuni presupun un impuls intern care este eliberat sub forma unui proiectil – fie material (suliță, piatră), fie imaterial (cuvântul).

De altfel, în multe culturi cuvântul rostit e văzut ca având efecte concrete (blesteme „aruncate”, cuvinte „tăioase” șamd). Astfel, **W-R-B ~ W-R-P/F** în germanică nu este doar o coincidență fonetică, ci și un indiciu al unui *nucleu semantic simbolic comun*: emisia energiei interne (vocea sau forța) printr-un gest de exteriorizare.

Merită să menționăm și alte elemente germanice pentru imagine completă:

- Verbul englez **to swear** („a jura, a înjura”) – are de asemenea W-R la început (s-swear), provenind din proto-germanicul ****swarjaną*. Deși nu este direct legat de *verbum*, interesant este că *to swear* combină ideea de cuvânt cu obligativitatea (a rosti un angajament sacru, *a jura*). Rezonanța sa cu *word* (cuvânt) este evidentă în engleză: *I give you my word* = „îți dau cuvântul meu” vs *I swear* = „jur”. Aici observăm o întrepătrundere semantică – cuvântul ca legământ – ce aparține însă mai mult analizei psihodinamice de mai târziu.

În tabelul următor rezumăm principalele forme germanice discutate:

Limba	Termen	Structură	Semnificație	Observații
Proto-Geom. (reconst.)	*wurda	W–R–D	cuvânt	PIE *wr̥dʰo- (cuvânt)
Gotică	waurd	W–R–D	cuvânt	cognat cu lat. <i>verbum</i>
Engleză veche	word	W–R–D	cuvânt	< PGmc <i>wurdą</i>
Germană	Wort	W–R–T	cuvânt	< PGmc <i>wurdą</i>
Nordică veche	orð	(Ø)–R–Ð	cuvânt	< PGmc <i>wurdą</i> (W- pierdut)
Proto-Geom. (reconst.)	*werpan a	W–R–P	a arunca	PIE *werb-/ *werp- (a azvârli)
Engleză veche	weorpan	W–R–P	a arunca, a transforma	înlocuit de <i>cast</i> în eng. mod.
Germană	werfen	W–R–F	a arunca	< PGmc <i>werpaną</i> (P > F)
Nordică veche	verpa	V–R–P	a arunca	< PGmc <i>werpaną</i>

Engleză modernă	(to) warp	W–R–P	a deforma (inițial „a arunca cu putere”)	înrudit etimologic cu <i>weorpan</i>
-----------------	------------------	-------	--	--------------------------------------

Limbile slave

Limbile slave nu au moștenit direct rădăcina *werd^ho-* pentru „cuvânt” (proto-slava a folosit alte inovații lexicale), însă găsim codul V–R–B sau variante apropiate în termeni cheie legați de sfera vorbirii. Vom explora două direcții principale: cuvintele pentru „a vorbi” și termeni aparent diferiți dar simbolic relevanți precum „*cap*” (ca sediu al vorbirii raționale).

1. Verbul „a vorbi / a spune”:

Majoritatea limbilor slave moderne folosesc verbe derivate din proto-slavul **govoriti** („a vorbi, a spune”). Deși *govoriti* nu este un cognat al lat. *verbum*, structura sa conține elemente comparabile:

- **Proto-Slavă: *govoriti*** – reconstruit ca provenind din compunerea unei rădăcini **govor-** cu sufixul infinitival -iti. Rădăcina *govor-* este considerată a veni din PIE **gewH-/ *g^wewH-** însemnând „a emite sunete, a striga, a chema”. Aceeași rădăcină indo-europeană stă la baza sanscritei हुवे (*húve*) în compus ca *jógūve* „a chema, a invoca” și a grecescului γοός (*goós*) „bocet, plângere” – deci contextul semantic e cel de producere a sunetelor vocale.
 - Structura *govor* conține consoanele G-V-R – unde G poate fi văzut ca corespondent al lui W/V (dacă ne gândim că în PIE *g^w* devine uneori *v* în alte limbi). În orice caz, are o **labială sonoră (V) urmată de R**, amintind de secvența V-R din *verbum*. G-ul inițial adaugă o oclisivă guturală, deci nu este *același* cod, dar fonetic *govor-* și *verbo-* au o anumită asemănare (conțin un *v...r...*). Mai important, semantic *govoriti* = „a vorbi” corespunde perfect sferei conceptuale a lui *verbum*.
 - În limbile slave:
 - **Rusă:** *говорить* (*govorit*) – /gə-va-ˈritʲ/, însemnând „a vorbi”. (Notăm pronunția reală [gəv-] ce arată asimilarea lui o la [ə] și pronunția lui v ca [v], deci [g-v-r] sunt auzite).
 - **Polonă:** *mówić* (a spune) nu provine din *govoriti*, ci din alt radical (*mogti*), însă poloneza are *gawędzić* „a povesti” (din *gawęda* „povestire”), unde regăsim *gawe-* (< *govo-*).

- **Bulgară / Macedoneană:** *говоря (govorja)* – a vorbi.
 - **Sârbo-croată:** *govoriti* – a vorbi, *govor* „discurs, vorbire”.
 - **Slavonă veche (Old Church Slavonic):** *говоруму (govoriti)* – a vorbi, a spune. Există și substantivul *гласъ (glasŭ)* „glas; sunet” și *словŭ (slovŭ)* „cuvânt” în slavonă, dar vom reveni la acestea.
- **Româna** (limbă romanică puternic influențată de slavă) a împrumutat *govoriti* sub forma lui **a grăi** (din sl. *govoriti*, cu schimbare *g > gr* în română). *A grăi* (astăzi arhaic/regional, „a vorbi, a spune”) ne arată adaptarea românei la G-V-R slav într-o formă G-R (prin metateză internă). Chiar dacă nu e uzual, acest împrumut confirmă influența codului slav în arealul românesc.

2. Termenul pentru „cuvânt” în slave:

Cuvântul obișnuit pentru „cuvânt” în limbile slave derivă din proto-slavul *slovo. *Slovo* (de ex. rus. *слово*, pol. *słowo*) are consoanele **S–L–V**, deci nu urmează modelul **V–R–B**, fiind o formațiune diferită (PIE ***klew-o**, legat de *a auzi*, cf. lat. *cluere*).

Însă există un alt termen, acum arhaic, care merită atenție: slavul vechi **glagolŭ** („cuvânt, vorbire”). *Glagolŭ* (care a dat numele alfabetului glagolitic slav) are structura **G–L–G–L**, deci nu conține R sau V, însă este relevant pentru că rădăcina *glagol-* a însemnat inițial „cuvânt/vorbire” și ulterior s-a restrâns semantic la „verb” în sens gramatical (cf. slavonă *glagolŭ* = „verb”).

Relevanța lui aici este că ne arată o posibilă alternanță **R ↔ L**: se crede că *glagolŭ* ar putea deriva dintr-un vechi *galgalos* sau ceva similar (posibil onomatopee pentru vorbire), unde **L apare în loc de R**, sugerând o substituție sistematică între lichide.

Dacă aplicăm această alternanță L/R asupra codului, putem considera că **S–L–V** (din *slovo*) ar corespunde simbolic cu **S–R–V** — o formă care evocă ideea de *a rosti* sau *a exprima*.

Iar dacă **inversăm codul R–V** (așa cum apare în radicalul *verbum*), obținem **V–R**, structură care amintește de alte forme slave precum *govorit’* (a vorbi), unde **G–V–R** poate fi interpretat ca o variantă extinsă a acestui cod. Astfel, prin aceste transformări și alternanțe fonologice interne, se pot reconstitui **corespondențe endolingvistice profunde între forme slave și latine pentru ideea de vorbire**.

3. „Capul” – glava și legătura cu vorbirea:

Cuvântul pan-slav pentru „cap” este **glava** (rus. *глава*, bg. *глава*, pol. *głowa* etc.), provenit din PIE ****glōua** (cf. lat. *gala*, cască). *Glava* are consoanele G-L-V.

La prima vedere, nu are legătură cu V-R-B. Dar, pe de o parte, observăm din nou opoziția R vs L (slavii au *glava* față de latină *caput* sau germanic *head*). Pe de altă parte, *glava* în multe limbi slave înseamnă și „capitol” sau „titlu” (fiind „capul” textului).

De exemplu, în limba rusă *глава* înseamnă *capitol de carte*, iar în bulgară *glava* poate însemna și *șef/mai-mare* (capul unei organizații). Aceste extensii semantice sugerează *glava* ca parte superioară și definitorie.

Putem întrezări aici o conexiune simbolică: **capul este sediul vorbirii și gândirii**, *capitolul* este unitatea de bază a unui text (cum *cuvântul* este unitatea de bază a vorbirii).

Faptul că *glava* (cap) și *govor* (vorbire) împărtășesc G–V(–R/L) poate fi o simplă coincidență lingvistică, dar endolingvistica ar nota că ambele implică ideea de articulare: capul artă gura care articulează cuvinte, iar vorbirea este actul articulării.

În plan simbolic, capul (rațiunea) și cuvântul (logosul) sunt strâns legate – în multe culturi, a avea un cap limpede e echivalent cu a putea vorbi bine, a *vorbi din capul tău*.

Prin urmare, în aria slavă codul V–R–B apare sub forme modificate: **G–V–R** (în *govor*, *govoriti*) și **G–L–V** (în *glava*). Variațiile G- și L- indică fie adăugiri, fie alternanțe (R→L). Cu toate acestea, nucleul labial + liquid (V + R/L) rămâne prezent și asociat cu noțiuni de limbaj sau structurare conceptuală (vorbire și capitol).

Tabel de sinteză pentru limbile slave:

Limba	Termen	Structură	Semnificație	Observații
Proto-Slavă	govoriti	G–V–R	a vorbi, a spune	< PIE <i>g^wewH-</i> „a emite sunet”

Slavonă veche	говорити (govoriti)	G–V–R	a vorbi	termen de bază în slavă veche
Rusă	говорить (govorit’)	G–V–R	a vorbi	< ps. <i>govoriti</i>
Sârbă/Cro ată	govoriti	G–V–R	a vorbi	< ps. <i>govoriti</i>
Bulgară	говоря (govorja)	G–V–R	a vorbi	< ps. <i>govoriti</i>
Poloneză	gawęda (gawęda) / gawędzić	G–W–D– (cu W semivoc.)	povestire / a povesti	înrudit cu <i>govor-</i> (v > w)
Română (reg.)	a grăi	G–R–(Ø)	a vorbi (arhaic)	< sl. <i>govoriti</i> (prin bg. <i>gori</i>)
Proto-Slav ă	*glava	G–L–V	cap	< PIE <i>g^hlóuǵ₂-</i> (craniu)
Slavonă veche	глава (glava)	G–L–V	cap; capitol	sens de „capitol” în texte vechi
Rusă	глава (glava)	G–L–V	cap; capitol (fig.)	utilizat ca „capitol” în literatură

Poloneză	głowa (głowa)	G–Ł–V	cap	formă corespondentă (ł ~ l)
Bulgară	глава (glava)	G–L–V	cap	–
OCS / Slavonă	глаголь (glagolŭ)	G–L–G–L	cuvânt; verb	alternativă cu L; a dat „glagolitic”

Notă: Limbile slave mai au un termen pentru „cuvânt” – **слово (slovo)** – S-L-V, care nu se conformează codului nostru, provenind din altă rădăcină (PIE *klew-*, „a auzi > a face cunoscut”). L-am omis din tabel ca nerelevant pentru V–R–B, deși semantic este corespondentul direct al lui *verbum*. În schimb, am inclus *glagolŭ* datorită legăturii sale cu verbul (partea de vorbire) și a interesantului fenomen R/L.

Limbile indo-ariene (sanskrită și urmașe)

În limbile indo-ariene (ramura indică a indo-europeanei), codul V–R–B se manifestă în principal în sanscrită, limba clasică ce conservă multe trăsături arhaice. Există două aspecte de interes: (1) un verb sanscrit pentru „*a vorbi*” care conține explicit secvența consonantică B-R-V, și (2) anumite substantive legate de cuvânt/vorbire cu structuri înrudite.

1. Verbului „a vorbi” în sanscrită: Una dintre rădăcinile sanscrite pentru *a spune / a vorbi* este √**brū**. Aceasta este o rădăcină neregulată (cu forme supletive), dar în conjugarea curentă produce forme ce conțin clar secvența **brav-**:

- **Sanskrită veche (Vedică):** ब्रवीति (*bravīti*) – „(el) spune, rostește”. Aici vedem exact consoanele B-R-V (ब्र-r-व) urmate de terminația -iti. *Bravīti* este forma de indicativ prezent, pers. a III-a sg., a rădăcinii *brū* („a spune, a declara”). Această formă este deosebit de remarcabilă pentru studiul nostru: ea reprezintă, practic, **inversa** lui *verbum*: dacă *verbum* este substantivul „cuvânt”, *bravīti* exprimă acțiunea „a spune (un cuvânt)”. Faptul că ambele conțin B-R-V sugerează o strânsă legătură conceptuală – nu doar genealogică, ci și simbolică. (Etymologic, rădăcina *brū* este considerată a deriva dintr-un radical indo-european diferit de *wer-*, posibil ***melh₂-* cu metateze – conform unor analize, *brū* provine din **mleH-* „a spune, a vorbi articulat” cu *m > b* și *l > r* în sanscrită. Această ipoteză este complexă; ceea ce contează pentru noi

este realitatea sonoră *brav-* pentru „a vorbi”.)

- Alte forme ale lui $\sqrt{\text{brū}}$: *brūti* (dialectal, „(el) spune”), perfectul बभाषे (*babhāṣe*) fiind din altă rădăcină ($\sqrt{\text{bhāṣ}}$ „a vorbi”). Dar *bravīti* este forma standard clasică.

2. Substantive și concepte legate de cuvânt în sanscrită și limbile înrudite:

- वचन (**vácana**) – în sanscrită, *vacana* (de la rădăcina $\sqrt{\text{vac}}$, „a spune”) înseamnă „cuvânt, vorbire”. Structura consonantică aici este **V–C–N**, deci nu se încadrează în modelul **V–R–B** (care implică o altă rădăcină). Rădăcina $\sqrt{\text{vac}}$ este distinctă, dar corespunde semantic și fonologic cu latinescul *vox/vocis* – care înseamnă „voce”, dar și „chemare”, de unde și derivatul *vocare* („a chema”). Această paralelă ne indică faptul că indo-arienii și italicei au păstrat și dezvoltat o rădăcină comună PIE legată de actul de **a emite sunet** sau **a chema prin vorbire**. Menționăm această formă doar ca fundal comparativ, întrucât indo-arii au avut mai multe rădăcini pentru ideea de „vorbire”, ceea ce sugerează un câmp semantic mai vast și o diversitate simbolică în reprezentarea acestei funcții.
- व्रत (**vrata**) – *vrata* în sanscrită înseamnă „jurământ, legământ sacru; promisiune (făcută zeilor)”. Interesant, provine din exact rădăcina PIE *were-* (a vorbi adevărul, a promite) din care vine și lat. *verbum*. *Vrata* are consoanele V-R-T (T final, corespondent lui D sau Þ). Așadar, *vrata* (vow) și *verbum* (word) sunt veri etimologici. Faptul că „cuvântul” și „jurământul” se leagă arhetipal transpare aici: în multe culturi, cuvântul dat are putere de legământ. *Vrata* a supraviețuit și în limbi moderne indiene: de pildă, hindi व्रत (**vrāt**) înseamnă *post religios* sau *legământ ritual*, iar conceptul de *vrata* ca promisiune sacră e important în hinduism.
- वार्ता (**vārtā**) – în sanscrită *vārtā* înseamnă „știre, poveste, informație”. Are structura V-R-T (similar cu *vrata* fără a fi același cuvânt). De fapt, *vārtā* este derivat de la rădăcina वृत् (*ṛt*) însemnând „a se întoarce, a trăi” – dar a căpătat sensul de „ce se petrece, vești”. Cuvântul a fost moștenit în limbile indo-ariene moderne: de exemplu, **Hindi**: वार्ता (*vārtā*) în limbaj elevat tot „știre”; mai important, prin Prakrit, *vārtā* a devenit बात (**bāt**) în hindi/urdu, care este cuvântul curent pentru „vorba, cuvânt, lucru spus”. *Bāt* (pronunțat [ba:t]) păstrează B–T din *varta* (v->b, t final). Astfel, în mod interesant, hindi *bāt* = „cuvânt, vorbă” corespunde ca sens rom. *vorba* și are *b...t* ca și cum ar fi varianta cu T a lui V–R–B (dacă r ar fi dispărut). De fapt, r-ul a fost pierdut în evoluție (*ṛtta* > *vārtā* > *bāt*), dar legătura etimologică cu *varta* (V-R-T) e acolo. Putem spune că *vārtā* sanscrită (V-R-T) este un corespondent al lui

verbum (V-R-B) într-un alt context cultural.

- बोलना (**bolnā**) – În hindiul modern, *bolnā* („a vorbi, a spune”) derivă din sanscrita târzie *bola* (posibil onomatopeic sau provenit din radicalul *val*). Structura sa consonantică este **B–L–N**; în acest caz, **L** poate fi alternat cu **R**, obținându-se din nou structura **B–R** (sau **V–R**).

Concentrându-ne pe cele mai relevante, sanscrita ne oferă exemplul clar *bravīti* = B-R-V pentru „vorbește” și conceptul *vrata* = V-R-T pentru „cuvânt dat; legământ”. Acestea arată persistența codului în domeniul sacru și cotidian al limbii.

Un tabel succint pentru zona indo-ariană:

Limba	Termen	Structură	Semnificație	Observații
Sanscrită	ब्रवीति (<i>bravīti</i>)	B–R–V	(el) vorbește	formă de la √brū „a spune”
Sanscrită	व्रत (<i>vrata</i>)	V–R–T	legământ, jurământ sacru	PIE *were- (a vorbi adevărul)
Sanscrită	वार्ता (<i>vārttā</i>)	V–R–T	veste, știre, vorbă	derivat din √vṛt (a întâmpla)
Prakrit/Hindi	बात (<i>bāt</i>)	B–T	vorbă, cuvânt	< sanscr. <i>vārttā</i> (r pierdut)
Hindi	बोलना (<i>bolnā</i>)	B–L–N	a vorbi, a spune	< sanscr. populară <i>bol</i> („sunet”)
Hindi	वचन (<i>vacan</i>)	V–C–N	cuvânt, spusă	< sanscr. <i>vac</i> (a spune)

Bengali	ব্রত (brata)	B–R–T	ritual, jurământ	< sanscr. <i>vrata</i>
---------	--------------	-------	---------------------	------------------------

Limbile iraniene

Ramura iraniană a indo-europeanei, din care fac parte vechea limbă avestică și persana modernă, prezintă de asemenea manifestări ale codului V–R–B, atât moștenite din proto-indo-europeană cât și dezvoltate intern sau prin contact.

1. Avestica (iraniana veche zoroastriană): În textele avestice (precum *Gathas* din Avesta lui Zoroastru) regăsim termenul **urvāθa-** (translitterat *urvata*), care semnifică „poruncă, ordin sacru; legământ”. Avesticul *urvata-* corespunde exact sanscritei *vrata* și derivă, ca și aceasta, din rădăcina indo-europeană *were-* „a vorbi / a promite”. Structura sa fonetică este U-R-V-θ (θ reprezentând un sunet /th/). Observăm secvența **-R-V-** în interior (uRVata). Prin urmare, *urvata* stă în aceeași familie conceptuală cu *verbum* și *vrata*, indicând ideea de *cuvânt impus / cuvânt de onoare*. De altfel, în religia zoroastriană, conceptul de *urvāθa-* este legat de respectarea cuvântului dat și a poruncilor adevărate.

2. Persana (farsi) modernă: Limba persană a preluat multe elemente lexicale din vechea limbă persană și parțial din avestică, dar a suferit și transformări notabile (inclusiv influențe arabe). Pentru *vorbire/cuvânt*, persana folosește alți termeni:

- Cuvântul comun pentru „cuvânt” este **کلمه** (*kalameh*), un împrumut din arabă (nu ne servește aici).
- Însă persana are verbul de bază **گفتن** (*goftan*) – „a spune, a zice”. *Goftan* provine din persana veche *gōβ-* / *guf-* (cf. avesticul *gaub* „a chema, a striga”). Structura *goftan* este G-F-T (گ-ف-ت). La prima vedere, nu conține V sau R. Dar dacă ne uităm la originile sale indo-europene: *gōβ/gauβ-* se leagă de aceeași rădăcină ****g^wewH-** din care provine și slavul *govor-*. Prin urmare, *goftan* (persană) și *govoriti* (slavă) sunt *analogic înrudite* (nu prin contact direct, ci ca reflexe separate ale rădăcinii „a scoate sunete, a vorbi”). Dacă încercăm să comparăm: *goftan* = g-o-f-t; *govoriti* = g-o-v-r. Diferența majoră este între *-ft-* și *-vr-*. În persană, *f* provine dintr-un *β/φ* (sunet apropiat de *v*). Deci, putem echivala grosso modo: G-(o)-V-R (slavă) ~ G-(o)-F-T (persană). Ambele au G inițial (posibil prefix sau parte a radicalului) și o consoană labială în a doua poziție (V vs F). Sigur, nu este o potrivire perfectă ca structură, dar semnificația comună „a vorbi” și originea comună indică un fel de paralelism simbolic.

- În plus, persana modernă are cuvântul گفتار (**goftār**) însemnând „discurs, vorbire” (derivat de la *goftan* + sufix), precum și گفتگو (**goftogū**) – „conversație” (literal „spus-spus”, repetiția radicalului). Acestea conțin **G–F–T**, menținând tiparul.

Este interesant de remarcat că și cuvântul CuVânt în română pare să lege codul C–V (sau C–F) de verbul iranian goftan, sugerând o posibilă convergență simbolică între structurile consonantice asociate ideii de vorbire în cele două limbi.

- Merită menționat și verbul وارستن (*vārastan*) în persana veche, care însemna „a vorbi; a explica” (literal „a elibera cuvântul”), dar intrăm în detalii fine.

3. Alte limbi iraniene:

- **Peștună (pashto):** are *wiəral* „a spune” și خبر (*xabar*) „veste, cuvânt” (împrumutat din arabul *khabar*). *Wiəral* conține W-R-L, interesant aproape de V-R-L.
- **Kurda:** *gotin* „a spune” (din același radical ca pers. *goftan*; *gotin* este cognat și cu germ. *sagen* via indoeuropeană).
- **Avesta târzie / pahlavi:** *word* era *mânâk* pentru „cuvânt” (nu relevant), dar *rasp* în avestă e „a recita”, tot fără V-R-B.

În ansamblu, pentru limbile iraniene observăm:

- Moștenirea directă a codului indo-european în *urvata* (V-R în interior, semnificație de cuvânt poruncit).
- Convergența cu ramura slavă în *goftan/govoriti*, ceea ce poate indica un **substrat comun al codului** – chiar dacă fonetic diferit, conceptual similar (a rosti, a spune).
- Faptul că în iraniană cuvântul pentru legământ (*urvata*) și verbul pentru vorbire (*goftan*) sunt diferite arată o diversificare, dar ambele se raportează la codul nostru: *urvata* la modul genealogic (din *were-*), *goftan* la modul structural-simbolic (paralel cu *govor* slav).

Tabel sumar iranien:

Limba	Termen	Structura	Semnificație	Observații
Avestică veche	urvata-	(u)-R-V -T	poruncă, cuvânt sacru	PIE <i>were-</i> (a vorbi adevărul)
Persană veche	gaup- (inf. <i>gūxtan</i>)	G-U(β) -X	a spune, a zice	corespondent lui <i>govor-</i> (PIE <i>gewH-</i>)
Persană medie (Pahlavi)	guftan / goftan	G-F-T	a spune	< pers. veche <i>gūxtan</i> (idem)
Persană modernă	goftan (گفتن)	G-F-T	a spune, a zice	verb uzual, < pers. medie
Persană modernă	goftār (گفتار)	G-F-T- R	discurs, vorbie	derivat de la <i>goftan</i>
Peșună	wiərəl	W-R-L	a spune, a zice	posibil din răd. <i>wer-</i> <i>/war-</i> , analog <i>vorbi</i>
Kurdă	gotîn	G-T-N	a spune, a povesti	< iran. mediu <i>gut-</i> (<i>goft</i>)

(Notă: Transliterarea termenilor persani este aprox. *goftan*, *goftar* etc., pentru
simplitate.)

După această trecere în revistă comparativă, putem observa că *în toate sisteme de limbi analizate*, într-o formă sau alta, răzbate un tipar consonantic ce leagă conceptele de *cuvânt, vorbire, exprimare*:

- Romanice: V–R–B (verbum, verbo, vorbă) și variații (fabulare/hablar cu B-L).
- Germanice: W–R–D/T (word, Wort) și W–R–P/F (werfen, verpa) asociat simbolic.
- Slave: (G)–V–R/L (govor, glava) – cu alternanțe G- și L- dar cu nucleu labial+liquid.
- Indo-ariene: B–R–V (bravīti), V–R–T (vrata) – direct reflectând codul; plus forme derivate (bāt).
- Iraniene: (u)–R–V–T (urvata), G–(V)–F–T (goftan) – codul apare fie direct în interior, fie sub alt echivalent fonetic, dar în context semantic identic cu al slavilor.

Aceste date lingvistice brute pregătesc terenul pentru interpretarea simbolică aprofundată. În secțiunea următoare, vom integra constatările într-o analiză psihodinamică ce va încerca să explice *de ce* acest cod V–R–B (și avatarurile sale) se asociază constant cu idei de cuvânt, acțiune a vorbirii, proiectare și legământ, și ce relevanță are acest fapt pentru înțelegerea limbajului ca fenomen psihic colectiv.

Analiză psihodinamică și interpretare simbolică

Rezultatele comparative obținute sugerează că **codul V–R–B** nu este doar o secvență de sunete, ci un purtător de simbol semantic adânc înrădăcinat în psihicul lingvistic uman. Vom analiza această secvență din perspectivă psihodinamică, adică în termenii **arhetipurilor, simbolurilor colective și funcțiilor psihice** pe care limbajul le reflectă, conform ipotezelor endolingvistice.

1. Arhetipul Verbum – Cuvântul creator și proiecția spre exterior:

În numeroase tradiții spirituale și mitologice, *Cuvântul* este originea creației (de la *Logos*-ul creștin la *Vac* – zeița vorbirii în hinduism). Observăm că limbile indo-europene au păstrat și transmis un concept unitar al *cuvântului rostit* ca forță: PIE ****werd^{ho}-** > *verbum/word/urvata* etc. La nivelul inconștientului colectiv (în sens jungian), se poate spune că **arhetipul Cuvântului** s-a exprimat în mod convergent în diverse culturi indo-europene printr-un *cod sonor similar*. V–R–B, în oricare din variantele sale (V–R–B, W–R–D, etc.), pare să evoce inconștient ideea de *verbere* (lat. *verbere* = a bate, a vibra – interesant, latinescul *verber* înseamnă

„lovitură, bici”, având V-R-B; cuvântul ca bătaie de aer, ca vibrație puternică).

Psihodinamic, putem asocia:

- **V** (ve, we) – un sunet care pornește cu o suflare, evocând *viața, vitalitatea, vântul*. Este adesea primul element în cuvinte legate de viață sau mișcare (lat. *vita, ventus* vânt, *vibratio* etc.). În codul nostru, V poate simboliza *suflul vital al rostirii*, intenția interioară care iese la suprafață sub formă de aer modelat (voce).
- **R** – un sunet vibrant, ce implică repetare rapidă și **energie ciclică**. R apare frecvent în cuvinte ce exprimă mișcare sau proces (a *rula, rotație, currere* în latină = a alerga, *rian* galeză = să curgă). În poziția mediană a ternarului, R acționează ca **pivot** sau punte (conform tehnicii IBT: elementul central leagă cele două capete). Putem interpreta R ca simbol al *articulării*, al transformării energiei brute (suflul) într-o formă ritmică, segmentată – adică transformarea aerului în sunete articulate.
- **B** – un sunet oclusiv, **închidere bruscă** a fluxului de aer, asociat adesea cu noțiuni de *limită, corp, materie*. De exemplu, consoana B apare în cuvinte ca *barieră, bolovan*, sau în rădăcini care denotă întrupare (PIE *bhew-* „a deveni, a fi”, de unde eng. *be, birth* – naștere). În codul V–R–B, B este **punctul final**: suflul care a trecut prin vibrație este acum *capturat* într-un sunet complet format, într-un *cuvânt* (unitate distinctă, „îngrădită” de consoane puternice la capete). Din punct de vedere psihologic, B ar reprezenta *materializarea gândirii în forma sonoră*, momentul în care ideea devine cuvânt rostit, capătă corp.
- De asemenea, este important de remarcat că ternarul **V–R–B** are o forță reduplicativă. Cu alte cuvinte, **V–R–V** sau **B–R–B** este un cod care poate fi citit atât de la stânga la dreapta, cât și de la dreapta la stânga. Din punct de vedere matematic, este o funcție recursivă în care se manifestă o **reverberație fundamentală**.

Astfel, întregul proces V (expirație, intenție) – R (modelare, articulare) – B (finalizare, obiectivare) se potrivește uimitor de bine cu fenomenologia actului de vorbire: din interiorul nostru iese aer (V), trece prin laringe și cavități unde e modulată sonor (R – vibrație, formare de silabe) și se finalizează în cuvinte distincte (B – sunet încheiat, cu marginile bine definite). Nu este de mirare, așadar, că multe limbi, independent sau prin moștenire comună, au asociat această secvență de sunete cu noțiunea de *Verbum*.

Din perspectivă jungiană, am putea spune că inconștientul colectiv al vorbitorilor indo-europeni a „ales” inconștient această formă pentru a exprima *puterea creatoare a logosului*. Faptul că, de exemplu, latina *verbum*, sanscrita *vrata*

(legământ sacru al cuvântului) și avestica *urvata* (poruncă sacră) sunt strâns legate etimologic indică o moștenire culturală comună: cuvântul este sacru, este legământ.

Același cod evolutiv a fost investit cu autoritate (cuvântul lui Dumnezeu, cuvântul dat etc.). Și chiar acolo unde cuvintele nu mai sunt cognate (precum slavul *govor* vs latin *verbum*), vedem o tendință de a folosi sunete asemănătoare – parcă limbajul însuși caută să păstreze **rezonanța originară**.

2. Permutări simbolice și relații duale:

Conform principiilor endolingvistice, **permutațiile unui ternar** nu sunt întâmplătoare, ci pot indica *fațete diferite ale aceluiași nucleu simbolic*. În analiza noastră, codul V–R–B și variațiile sale au evidențiat câteva opoziții sau relații semnificative:

- **V–R–B vs B–R–V:** Inversarea primului și ultimului element. Un exemplu concret: latin *verbum* (V-R-B) vs sanscrit *bravīti* (B-R-V). Primul este substantiv (cuvânt ca *obiect*), al doilea este verb (vorbirea ca *acțiune*). Psihodinamic, am putea vedea aici opoziția între *cuvântul în sine* și *actul de a rosti*. Cuvântul ca entitate (V–R–B) este receptaculul semnificației, în timp ce a rosti (B–R–V, începând cu B) pornește de la ceva concret (B simbolizând existența/ființa – a fi, a avea, a poseda cuvântul) și duce către comunicare (V, exterioară, la final). Este aproape ca diferența între *logos* (idee fixată) și *ergos* (acțiune).
 - Putem conecta asta și cu triada dialectică: *Teză* (cuvântul ca atare) – *Antiteză* (rostirea, punerea în mișcare a cuvântului) – *Sinteză* (înțelegerea, care reîntoarce cuvântul la stadiul de obiect mental). În acest sens, V-R-B (cuvântul obiect) și B-R-V (cuvântul acțiune) se presupun reciproc.
- **F–B–R vs H–B–R:** Observată în evoluțiile romanice (fablar/hablar). Deși aici nu vorbim de o permutare, ci de o substituție (F→H), la nivel simbolic s-ar traduce prin trecerea de la o *exprimare activă, energică* (F are un caracter mai dur, suflant, în *fabulari* a povești energic) la una *slăbită, interiorizată* (H aspirat sau mut în *hablar*, indicând o rostire mai reținută). Dacă exagerăm interpretarea psihodinamică, am putea spune: transformarea **F** în **H** reflectă *domesticirea forței cuvântului*. Inițial, cuvântul era ca o flacără (F), apoi devine doar o suflare (H) – dar esența (B-R, baza articulării) rămâne. Cuvântul își pierde din puterea manifestă, devenind mai abstract, însă continuă să aibă același nucleu interior (de aceea *fabula* latină devine *habla* spaniolă – povestea devine vorbire comună).
- **W–R–D vs W–R–P (F):** Aici vedem o dihotomie interesantă în germanică: *word* (cuvânt) vs *wurf/werfen* (aruncare). În termeni psihici, putem asocia

word cu comunicarea intelectuală și *werfen* cu acțiunea fizică. Totuși, că ele împart W-R arată un fond comun: ambele sunt *manifestări ale voinței*. Arhetipal, aruncarea unei arme și rostirea unui cuvânt pot fi două moduri de a *exterioriza intenția* – unul în plan material, altul în plan simbolic. Inconștientul limbii germanice a păstrat această legătură prin sunetul comun. În mod similar, româna are expresia „a arunca vorbe” sau „a arunca cuvinte grele”, deci metafora există.

- **R vs L (lichidele)**³: Cazul slavei ne-a arătat că uneori R-ul codului poate fi înlocuit cu L (govor/glava). În termeni simbolici, R și L sunt ambele sunete lichide, dar R e considerat mai **dinamic și activ**, L mai **moale și pasiv**. Așadar, acolo unde slavii au *glava* (L) vs lat. *caput* sau vs sanscr. *śiras* (ambele cu consoană mai dură), s-ar putea spune că modul lor de a conceptualiza *capul* (sediul cuvântului) este mai *blând*. Poate e forțat, dar interesant: *Slovo* (cuvânt) are L – comunicarea ca legătură (Liniște, Liană?), în timp ce *Verbum* are R – comunicarea ca vibrație. Aceste diferențe lichide ar putea corespunde unor atitudini culturale: de exemplu, limbile germanice/romanice folosesc adesea R puternic în cuvinte cheie, pe când slavii au L (s-l-o-v-o, g-l-a-s etc.) sugerând alt ritm intern. Acest aspect ar merita studiu separat.

3. Funcția formativă în inconștientul colectiv:

Conform endolingvisticii, codurile precum V–R–B există nu doar pentru că limbile au un strămoș comun, ci și pentru că ele *joacă un rol în organizarea inconștientă a experienței*. Codul V–R–B pare a fi un **organizator al conceptului de comunicare**.

Copiii învață cuvintele fundamentale și sunetele fundamentale care deseori includ aceste consoane. De exemplu, silabe precum *ba*, *va*, *da* sunt printre primele vocalizate de sugari (în multe limbi *ba* se leagă de „tata” sau „mâncare”, *ma* de „mama” – M fiind alt cod intern, al maternalului). B și V sunt astfel primele borne în exprimare. R-ul vine mai târziu, este un sunet mai complex, dar odată stăpânit, limbajul devine articulat. Psihodinamic, **cucerirea lui R** la copil marchează adesea un salt în claritatea vorbirii – deci includerea conștientă a pivotului R între sunete bazice poate simboliza *structurarea gândirii verbale*. Acest lucru rezonază cu ipoteza că inconștientul colectiv al acestui sistem ar putea favoriza anumite pattern-uri de sunet pentru idei universale (cum ar fi mama – M, tata – T, și, iată, cuvântul – cu B/V și R).

În limbajul viselor și al asocierilor inconștiente, **sunetele pot purta simboluri**. Un vorbitor poate să nu conștientizeze, dar ar putea simți că termeni ca *vibrate*, *reverberate* (engl., a vibra, a reverbera – ambele având V-R-B) chiar *sună* a

³ Transmutarea lui **L/R**, cunoscută în endolingvistică drept **prima lege Meulemans–Elias**.

ceea ce descriu – aici onomatopeea subtilă întărește arhetipul. La fel, în sanscrită conceptul de *Brahman* (principiul cosmic) vine din $\sqrt{bṛ}h$ „a crește, a umfla, a împlini” – interesant că *brahman* începe cu bra- (B-R) sugerând expansivitate prin cuvânt sacru (Brahman era identificat cu cuvântul sacrificial). Chiar dacă nu am inclus *Brahman* în analiza de mai sus (fiind un concept foarte complex), merită notat că *brahma* și *vāk* (cuvântul) sunt un cuplu sacru în Upanișade.

Pe scurt, **codul V–R–B ar putea reprezenta în inconștientul colectiv matricea exprimării* – treimea (suflu – vibrație – formă) prin care omul își exteriorizează psihicul. Faptul că el apare recurent indică existența unui *pattern* psihic repetitiv.

- V: impulsul (Id) – dorința de a exprima, de a descărca tensiunea internă,
- R: mecanismul de transformare (revenire) – care structurează și face acceptabil mesajul,
- B: realitatea (manifestație) – forma finală, cenzurată și concretă, comunicată lumii externe.

Această analogie e speculativă, dar oferă un mod de a înțelege de ce actul de a spune un *cuvânt* are atâta greutate psihologică. El parcurge toată dinamica internă de la dorință la acțiune controlată și la fapt împlinit. Nu e deci surprinzător că încălcarea unui *cuvânt dat* (jurământ – *vrata/urvata*) e resimțită ca ceva profund negativ – trădează un nucleu arhetipal.

Concluzionând această analiză psihodinamică, codul V–R–B se conturează ca un **schelet sonor al funcției de comunicare umană**, care:

- Apare inter-genealogic, sugerând un eventual substrat lingvistic comun sau o predispoziție cognitivă spre această formă pentru noțiunea de *cuvânt/vorbire*.
- Leagă acte fizice și psihice (a vorbi ~ a arunca, cuvânt ~ putere creatoare, cuvânt ~ legământ), evidențiind unitatea experienței umane în plan simbolic: a spune ceva = a realiza ceva (performativitatea limbajului).
- Reflectă o *ordine ternară* (emanare – mediere – finalizare) care se regăsește nu doar în lingvistică, ci și în multe modele psihologice și chiar cosmologice (de ex. trinitatea creației: idee, cuvânt, faptă).
- Este suficient de flexibil încât să suporte variații (în funcție de limbă și evoluție), dar suficient de **rezilient** încât semnificația de bază să transpară. Chiar și când sunetele se schimbă (F->H, R->L etc.), sistemul reușește să mențină asocieri recunoscutibile (hablar ~ fablar, glava ~ glavă etc.).

Concluzii

Studiul de față a investigat în profunzime codul consonantic ternar **V–R–B**, pornind de la conceptul latin *verbum* și urmărindu-i metamorfozele de-a lungul diverselor ramuri ale familiei indo-europene. Abordarea a fost una integrativă, combinând dovezi lingvistice comparative cu interpretări endolingvistice și psihodinamice.

Constatări-cheie ale cercetării:

- **Continuitate etimologică:** Codul V–R–B are o bază etimologică reală în proto-indo-europeană – rădăcina ***werd^h-* „a vorbi” – care explică apariția sa în latină (*verbum*), în limbile germanice (*word*, *Wort*), precum și reflexe în indo-iranian (sanscr. *vrata*, avest. *urvata* pentru „cuvânt dat/jurământ”) . Această continuitate genealogică arată că multe dintre limbile studiate folosesc cuvinte cognate, deci similitudinea codului nu este întâmplătoare la nivel istoric.
- **Convergență și analogie în absența înrudirii directe:** Chiar și acolo unde limbile nu au moștenit direct codul (cum e cazul limbilor slave sau al persanei moderne), ele au dezvoltat termeni în mod independent care prezintă tipare asemănătoare. Slavul *govor* (G-V-R) nu este cognat cu lat. *verbum*, însă ambele servesc același scop semantic și conțin elemente fonetice comparabile (labială + liquidă + oclisivă). Persanul *goftan* (G-F-T) corespunde ca sens lui *govoriti* și provine din aceeași rădăcină PIE *gew-* „a scoate sunete” , ceea ce sugerează un substrat comun al codului în adâncime. Aceste exemple de *evoluție paralelă* indică faptul că anumite concepte tind să fie asociate cu structuri sonore similare, poate datorită iconicității sau eficienței articulatorii. **Aceasta înseamnă că fiecare limbă alege acel cod care exprimă cel mai bine felul în care ea concepe realitatea – propria realitate și propriul său sistem.**
- **Permutări fonetice sistematice:** Analiza a scos la iveală câteva tipare fonetice recurente care permit recunoașterea codului V–R–B sub forme mascate:
 - Alternanța **V ~ W ~ U**: ex. lat. *verbum* vs engl. *word* (W) vs gotic *waurd*. W-ul germanic joacă rolul V-ului latin .
 - Alternanța **B ~ P ~ F ~ H**: consoana labială finală se poate prezenta ca -b, -p, -f, -h în funcție de limbă și poziție (ex. *verbum* vs *word* vs *werfen* vs *hablar*). Am arătat tranziția istorică F > H în iberic/gascon , precum și P > F (Grimm) în germanică (*werpan* > *werfen*). Important,

chiar și cu aceste schimbări, structurarea codului rămâne inteligibilă (H-B-L în *hablar* păstrează modelul consoanei labiale + lichidă din F-B-L *fablar*).

- Alternanța **R ~ L**: observată mai ales în limbile slave (*govor* ~ *glava*, *slovo* ~ *slava/glorie*). Deși afectează percepția codului (V-R-B vs V-L-B), contextul semantic ne-a permis să-l includem în sfera de influență a aceluiași pattern (L acționând ca variantă a lui R în plan simbolic al articulării).
- Adăugarea sau căderea unei consoane periferice (prefixale sau sufixale) nu distruge codul, ci creează variante extinse: ex. G-v-r în *govor* (G-proteză) sau v-r-t în *vrata* (t sufixal). Metodologia endolingvistică ne-a învățat să privim dincolo de „zgomotul” fonetic adiacent și să recunoaștem nucleul V-R-B chiar dacă nu stă contiguum.
- **Rezonanțe simbolice comune:** Dincolo de relațiile istorice, am identificat **teme semantice universale** asociate cu acest cod:
 - *Cuvântul ca act creator sau legământ*: *verbum/word*, *braviti* (vorbește), *urvata/vrata* (poruncă/jurământ) împărtășesc ideea că a rosti un cuvânt înseamnă a *face ceva să se întâmple* (să creezi o realitate socială sau spirituală). Codul V-R-B apare invariabil în termeni legați de puterea cuvântului (fie putere juridică – jurământ, fie putere mistică – Logos).
 - *Vorbirea ca proiecție externă*: Paralele precum *werfen* (a arunca) vs *word* (a rosti) și expresii metaforice în mai multe limbi sugerează o concepție comună: vorbirea este echivalentul aruncării unei părți din sine în lume. Astfel, coduri similare leagă fizicul de psihic, indicând un fel de arhetip al *proiecției* (unde obiectul proiectat poate fi piatra sau cuvântul – ambele „lovesc” ținta).
 - *Rostirea vs tăcerea*: Interesant, antonimul tăcut al lui *verbum* ar fi *taciturnus* sau *mutus* – consoane M-T, un alt cod (care merită alt studiu). Dar faptul că V-R-B a rămas puternic legat de aspectul afirmativ, exprimat, ne arată un bias cultural: ceea ce e numit (cuvântul) are realitate, iar codul servește mereu la a *afirma* (nu la a nega sau a tăcea). Însă permutarea *verbum* ~ *imberbis* (fără barbă) e un joc de cuvinte în latină – tangent.
 - *Capul și cuvântul (rațiunea)*: Legarea termenilor pentru cap (*glava*) de cei pentru vorbire (*govor*) în slavă evidențiază conceptualizarea capului drept „cel care vorbește” (metonimia „a vorbi cu capul” există: *capul*

vorbește prin gură). Astfel, codul V–R–B, deși nu apare întreg în *glava*, e parțial acolo (L–V ~ R–V) și ne amintește că logosul este atribuit capului. În inconștient, poate de aceea o insultă comună e „n-ai cuvinte în cap” sau „e lipsit de cap(abilitatea) de a vorbi coerent”.

- **Interferențe culturale și împrumuturi:** Am notat cazuri în care limbile au preluat termeni ce conțin acest cod (rom. *vorbă* din slavă sau latină; rom. *a grăi* din slavă; sp. *hablar* din latină etc.). Împrumuturile au consolidat și ele prezența codului în lexicul unor limbi unde poate nu ar fi evoluat natural. Aceasta sugerează că codul V–R–B are și o **valoare pragmatică** – cuvintele care îl conțin au fost suficient de importante pentru a fi preluate între limbi. În plus, datorită prestigiului latin, conceptul de *verbum* (verb) s-a păstrat internațional în terminologia lingvistică.
- **Aplicabilitatea metodei IBT:** Deși din lipsă de spațiu nu am inserat un tabel IBT complet, am demonstrat cum binarele suprapuse (V–R, R–B, R–V, B–R) pot fi identificate în diverse lexeme și interpretate:
 - V–R: de exemplu, sanscritul *vāra* (în *vārtā*, veste) sau engl. *war-* (în *word* unde *w*≈*v* și *rd* conține *r*). V–R semnifică **inițierea** (începerea exprimării).
 - R–B: de exemplu lat. *verbum* are *rb* intern, sau engl. *bear* (a purta, dar are sens de a produce în vechiul „to bear a child”), sugerând **încărcătura concretă**. R–B este probabil zona de *concretizare a ciclului*, cum și IBT prevede pentru binarul terminal .
 - R–V: apare în slav. *řeč'* (rusă veche pentru „vorbi”, *r-v* prin *e>ě*) sau inversiuni ca germ. *werfen* (*r-f* cu *f~v*). Acest binar ar semnifica *întoarcerea vibrației la sursă*, poate ideea de *ecou sau reflectare* (în comunicare, receptorul procesează mesajul – deci cuvântul se „întoarce” ca înțelegere).
 - B–R: exemplu clar în sanscr. *bruvate* (ei spun, 3pl de la *brū*, cu *bruva-* – *b-r*). B–R ar semnifica *reînsuflețirea formei*, poate procesul de feedback (cuvântul rostit generează reacție și discuție, reintroducând conținut în circuit). B–R îl vedem și în lat. *faber* și slav. *rabota* (muncă, de la *rab* serv, cu *r-b*), unde conotațiile sunt de *a lucra cu materia* – deci *a face* concret, complementar lui *a spune*.
- Această aplicație a IBT rămâne preliminară aici, dar ilustrează puterea metodologiei: ne permite să **cartografiem mișcarea simbolică** în interiorul ternarului, arătând cum sensul complet (V–R–B: cuvântul

exprimat) se sprijină pe sub-sensuri (V–R: pornirea, R–B: structurarea etc.) .

În lumina acestor concluzii, putem afirma că **structurile profunde ale limbajului poartă amprenta unui inconștient colectiv** care folosește repetiția și permutarea codurilor consonantice pentru a genera sens. Codul V–R–B, născut din *verbum*, s-a dovedit a fi un astfel de cod arhetipal, omniprezent de la Europa latină și germanică până la stepele slave și la subcontinentul indian. Evoluțiile sale fonetice, oricât de variate, nu i-au știrbit capacitatea de a semnifica esența *vorbirii articulate*. Studiul demonstrează valabilitatea demersului endolingvistic: urmărind *fîrul roșu* al unui cod prin timp și spațiu, ajungem la insight-uri despre modul în care oamenii, indiferent de limbă, *își codifică experiențele fundamentale în forme sonore asemănătoare*.

Această investigație deschide calea către cercetări ulterioare. Un posibil demers viitor ar fi extinderea analizei la alte sisteme (de exemplu, la greacă – unde *rhetra* „propoziție, acord” și *eirein* „a spune” confirmă prezența aceluiași radical *wer-*) sau chiar în afara indo-europeanei, pentru a vedea dacă există convergențe tipologice (de pildă, în semitică cu *dabar* – cuvânt în ebraică, care are D-B-R, intrigant de apropiat). Până atunci, concluzia fermă este că **V–R–B** reprezintă un cod ternar în care fonologia istorică și simbolismul psihologic se împletesc, oferind o perspectivă unificatoare asupra puterii cuvântului în limbajul uman.

References

- Lubotsky, A. (2001). *Indo-Aryan Inherited Lexicon*. Indo-European Etymological Dictionary Project. Leiden University. Retrieved from <https://lindat.mff.cuni.cz/services/triada/wiki/doku.php?id=language:sanskrit:roots:vac>
- de Vaan, M. (2008). *Etymological Dictionary of Latin and the other Italic Languages* (Leiden Indo-European Etymological Dictionary Series, Vol. 7). Leiden: Brill.
- Lehmann, W. P. (1986). *A Gothic Etymological Dictionary*. Leiden: Brill.
- Derksen, R. (2008). *Etymological Dictionary of the Slavic Inherited Lexicon*. Leiden: Brill.
- Cheung, J. (2007). *Etymological Dictionary of the Iranian Verb*. Leiden: Brill.
- Macdonell, A. A. (1924). *A Practical Sanskrit Dictionary*. Oxford: Oxford University Press.

Watkins, C. (2011). *The American Heritage Dictionary of Indo-European Roots* (3rd ed.). Boston: Houghton Mifflin Harcourt.

Matasović, R. (2009). *Etymological Dictionary of Proto-Celtic*. Leiden: Brill.

Etymologiebank.nl. (n.d.). *Word – Etymologie*. Retrieved from <https://etymologiebank.nl/trefwoord/word>

Toledo Martínez, A. (2024). *The codes of endolinguistics*. Escuela de Lingüística Aplicada Didier Elias Meulemans. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/383665414_The_codes_of_endolinguistics

Toledo Martínez, A. (2025, March 19). *Understanding the fundamental codes of endolinguistics*. Endolinguistics. Retrieved from <https://www.endolinguistics.science/2025/03/19/codes-endolinguistics.html>

Toledo Martínez, A. (2025, March 20). *The living pulse of language: A personal journey into the origins of endolinguistics*. Endolinguistics. Retrieved from <https://www.endolinguistics.science/2025/03/20/language-origin.html>

Toledo Martínez, A. (2024, June 12). *Paralenguaje y endolenguaje*. Endolinguistics. Retrieved from <https://www.endolinguistics.science/2024/06/12/paralenguaje.html>

Toledo Martínez, A. (2022, April 18). *What are endolinguistics?* Endolinguistics. Retrieved from <https://www.endolinguistics.science/2022/04/18/whatis.html>

Toledo Martínez, A. (2025, April). *De saciado a triste: Evolución semántica de sad y trauma psíquico colectivo*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/390469732_De_saciado_a_triste_Evolucion_semantica_de_sad_y_trauma_psiquico_colectivo_Abril_2025

Toledo Martínez, A. (2025). *Objectiu de l'endolingüística*. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/381427690_Objectiu_de_l_endolinguistica